

BİBLİYOGRAFYA :

Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1978, s. 15-30, 512-535; a.mlf., *Atatürk ve Devrimler*, İstanbul 1982, s. 223-226; a.mlf., *Teokrası ve Laiklik*, İstanbul 1984, s. 12-43, 75-76, 115-116, 159-160, 171-176, 210-211; İnan Özer, "Niyazi Berkes", *Türk Toplum Bilimcileri* (nşr. Emre Kongar), İstanbul 1982, I, 251-290; Kurtuluş Kayalı, "Hocam Niyazi Berkes'in Ardından", *TT*, XI/62 (1989), s. 7-8; İsmail Coşkun, "Niyazi Berkes Üzerine", *İÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, sy. 2, İstanbul 1991, s. 49-86.

İLHAN KUTLUER

BERKİ

(البرقى)

Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed
b. Hâlid el-Berkî
(ö. 274/887)

İmâmîyye mezhebine mensup
Şîî fakihî.

Aslen Kûfeli bir ailedendir. Irak Valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekafî, Zeyd b. Ali'nin öldürülmesinden sonra Berkî'nin üçüncü dedesi Muhammed b. Ali'yi öldürünce ikinci dedesi Abdurrahman, o zaman küçük bir çocuk olan oğlu Hâlid'i de (Berkî'nin dedesi) yanına alarak İran'ın Kum bölgesine kaçtı ve Berka'ya yerleşti. Ebû Ca'fer buraya nisbetle Berkî diye anılır.

Değişik konularda birçok eser veren Berkî, İmâmîyye âlimleri nazarında genellikle güvenilir (sika*) bir kişi ise de pek itimat edilmeyen zayıf kimselerden rivayette bulunduğu ve mürsel*lere itibar ettiği için tenkide uğramıştır. Hatta muhtemelen bu sebeple Kum Hâkimi Ahmed b. Muhammed b. İsâ bir ara onu Kum'dan uzaklaştırmış, fakat daha sonra kendisinden özür dileyip geri gelmesini sağlamıştır. İbn Dâvûd el-Kummî ona hem sika olanlar hem de olmayanlar arasında yer vermiştir. Sika olmayanlar arasında yer veriyorsa da Muhsin el-Emin'in ifadesine göre (A'yânü's-Şî'a, III, 106) Gadâirî onu tenkit etmemiş, aksine savunmuştur.

274 (887) yılında vefat eden Berkî'nin ölüm tarihi bazı kaynaklarda 280 (893) olarak da zikredilmektedir.

Eserleri. Berkî'ye birçok eser nisbet edilmiş olup Kays Âl-i Kays (*el-İrânîyyân ve'l-edebü'l-Arabî*, III, 47-56) 129, Muhammed el-Emîn de (A'yânü's-Şî'a, III, 105-106) 99 kitabını ismen zikreder. Bunların en önemlisi *el-Meḥâsin*'dir. Fıkıh, tevhid, hikmet ve âdâb gibi çeşitli konuları ihtiva eden ve uzun süre Şîîler ara-

sında önemini koruyan bu kitap, iki cilt halinde Celâleddin el-Hüseyinî (Tahran 1370) ve Muhammed Sâdık Bahrüddin (Necef 1384/1964) tarafından neşredilmiştir. Ancak matbu nüsha aslının tamamını olmayıp sadece bazı bölümlerini içine almaktadır. Esasen İbnü'n-Nedîm'in, Berkî'nin babası Ebû Abdullah Muhammed b. Hâlid el-Berkî'ye nisbet ettiği ve bu bakımdan diğer kaynaklardan ayrıldığı asıl eserin kitap ve babları hakkında da kesin bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda Berkî'ye nisbet edilen kitaplardan hiç değilse bir kısmının müstakil eserler olmayıp *el-Meḥâsin*'in bölümleri olması muhtemeldir. Berkî'nin *Kitâbü'r-Ricâl* adlı eseri de 1963'te Kâzım el-Müsevî tarafından Tahran Üniversitesi yayınları arasında neşredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), I, 13; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 276, 277; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 389-390; a.mlf., *Mu'cemü'l-üdeba'*, IV, 132; Safedî, *el-Vâfi*, VII, 390-392; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, I, 262; Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 195; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, II, 97, 98; Sezgin, *GAS*, I, 538; Müneccid, *Mu'cem*, II, 48; A'yânü's-Şî'a, III, 105-107; Ali el-Fâzıl el-Kâinî en-Necefî, *Mu'cemü mü'ellifi's-Şî'a*, Kum 1405, s. 68; Kays Âl-i Kays, *el-İrânîyyân*, III, 45-56; Ch. Pellat, "al-Barkî", *El² Suppl.* (İng.), s. 127-128.

ORHAN ÇEKER

BERKİ, Ali Himmet

(1882-1976)

İslâm, Osmanlı ve
Türk medenî hukuku sahalarındaki
çalışmalarıyla tanınan
Cumhuriyet dönemi hukukçularından.

Demircizâde kadı Osman Efendi'nin oğlu olup 17 Ocak 1882'de babasının kadılık yaptığı Elbistan'da doğdu. Resmî belgelerde doğum tarihi hicrî 1301 (1884) olarak belirtilmekteyse de Berkî kendi doğum tarihi olarak hicrî 1299 yılını vermektedir (*Mecelle*, mukaddime, s. XV). Aslen Akseki'nin Unulla köyündendir. İlk öğrenimini köyünde ve İbradi Rüşdiyesi'nde yaptı. Daha sonra İstanbul'a gitti ve Tokatlı Mehmed Şâkir Hoca'dan ders okuyarak icâzet aldı (1909). Ayrıca Medresetü'l-kudât'ı 26 Ağustos 1909'da birincilikle bitirdi. İlk olarak Meşihat-ı İslâmîyye Dairesi Fetvahânesi'nde İ'lâmat Odası kâtipliğine (1909), kısa bir süre sonra yine İ'lâmat Odası memur yardımcılığına, 18 Eylül 1911'de de müsevvidliğe tayin edildi. Ali Himmet 1913'te ilâve bir

Ali Himmet
Berki

memuriyet olarak Medresetü'l-kudât'ın ahkâmü'l-arâzî hocalığına getirildi. Bu arada hocası Mehmed Şâkir Efendi'nin kızı Ayşe Hanım'la evlendi. 1914'te Tokat, 1915'te Amasya, 6 yıl sonra tekrar Tokat ve 1922'de de Ankara merkez kadılığına tayin edildi. Bu vazifeden istifası üzerine Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti Heyet-i İftâiyye üyeliğine getirildi. 1340'ta (1921-22) İstanbul Üçüncü Asliye Mahkemesi'ne, bir müddet sonra da İstanbul Asliye Mahkemeleri birinci reisliliğine tayin edildi. Bir yıl sonra o zaman Eskişehir'de bulunan Temyiz Mahkemesi'ne üye ve ardından da İkinci Hukuk Dairesi'ne başkan oldu. Emekliliğine kadar bu görevde kalan Ali Himmet Berki emeklilik döneminde de ilmî ve meslekî faaliyetlerini sürdürmüştü ve 24 Mayıs 1976 tarihinde vefat etmiştir. Vasiyeti gereği doğduğu köye götürülüp babasının yanına defnedilmiştir. Ali Himmet Berkî'nin üç erkek, üç kız altı çocuğu olmuştur. Oğullarından ikisi hukuk profesörü (Osman Fâzıl Berkî, Mehmet Şâkir Berkî), biri de hâkim (Sadettin Berkî) olarak vazife görmüşlerdir.

Ali Himmet Berkî hem İslâm ve Osmanlı hukuku hem de Türk medenî hukuku alanında çalışmış ender hukukçulardandır. Bunda bir geçiş döneminde yetişmiş olmanın ve bu dönemin imkânlarından faydalanmanın da rolü olmuştur. Ali Himmet kendi döneminde pek ilgi gösterilmeyen konulara el atmış, bu alanlarda faydalı eserler meydana getirmiştir. Gerek hâkimlik görevinde gerekse ilmî çalışmalarında dikkatli ve titiz bir araştırmacı olmaya özen göstermiş, çevresinde yetişmekte olan hukukçulara da bunu aşılamaaya çalışmıştır.

Ali Himmet Berkî hukukçuluğunun yanı sıra tıp, tarih ve edebiyata, bu arada Fars edebiyatına da ilgi duymuştur. Ankara'da bulunduğu dönemlerde Mehmed Âkif'le ve kısa bir süre kaldığı Mısır'da